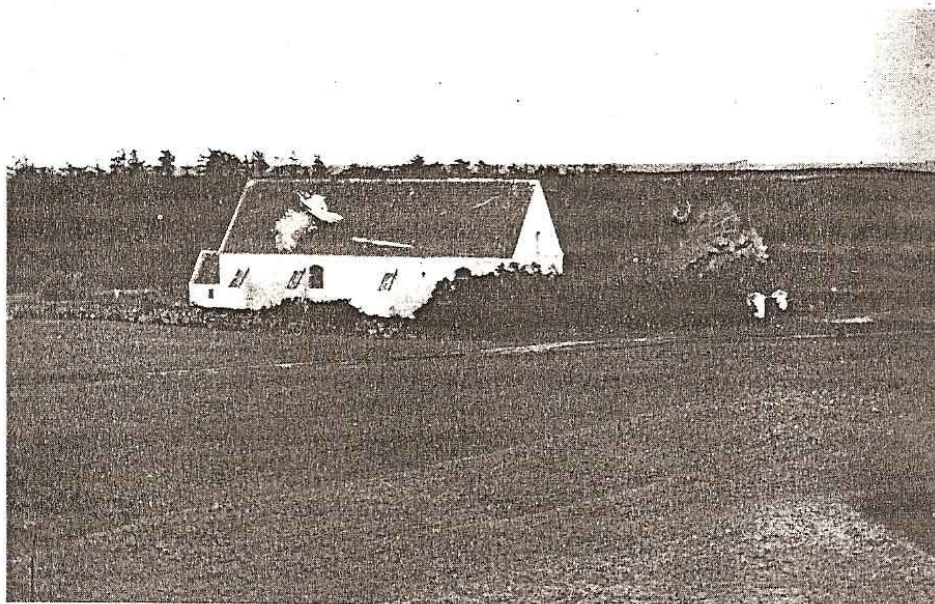

TVIS KLOSTER

INDLEDNING.

Den kristne munkebevægelse stammer fra oldkirkens dage hvor kristne filosoffer afsondrede sig fra menneskeverdens uro for at kunne hellige sig en tilværelse i meditation og bøn. Efterhånden fandt disse mennesker sammen. Klosterets stiftelse stod den hellige Benedict af Nurcia for. Fra hans kloster Monte Cassino nær Rom bredte munkebevægelsen sig. Mange klostre var rige institutioner. Det var i klostrenes skrivestuer datidens bogproduktion fandt sted.

I Danmark fandtes lige så mange klostre som i de øvrige nordiske lande tilsammen. Klosterkulturen må have spillet en større rolle her end i det øvrige Norden. Mange klostre har kun været beboet af 10-12 munke. Ja, nogle steder, i nedgangstider har der endog kun været 2-3 munke.

Efter reformationen blev der lukket af for ny tilgang af munke. Klostrene tilhørte nu kronen. Mange af klostrene blev nu brugt til menighedskirker eller til sociale institutioner. Men ellers styrtede mange i grus, nogle er helt forsvundet, og af andre findes der kun rester i form af ruiner og fundamenter tilbage. De bevarede klosterbygninger står tilbage som originale mindesmærker.

Af de henved 140 klostre der i middelalderen eksisterede i Danmark, befandt de 27 sig i det til Sverige tabte Lund Stift: Skåne, Halland og Blekinge. 8 finder vi i Sønderjylland syd for den nuværende grænse.

CISTERCIENSERORDENEN.

Cistercienserordenens motto var "Ora et labora" (bed og arbejde) og de vier sig til klosterlivet med aflæggelsen af tre løfter om kyskhed, lydighed og fattigdom.

Ordenen er en jordbrugsorden, d.v.s. at klostrets økonomi hviler på landbruget. De havde dog mange andre erhvervsgrene, så som fiskeri, håndværk, industri og handel. Indenfor arkitektur og byggeteknik har klostrene spillet en stor rolle. Således har cistercienserne hovedsagen for teglbrændingskunstens indførelse i Norden. De ældste mursten kaldes stadig munkesten og det ældste murskifte, anvendt i Norge, kaldes munkskifte.

Munkene skulle nøje efterleve reglerne fra ordenen som indebar, at de havde tavshedspligt, afholdenhed fra kødspiser og mådehold iøvrigt med spisen og drikken, ligesom de skulle gå ens klædt. Cisterciensernes ordensdragt var hvidgrå, lavet af ufarvet uld, derover bar de et sort scapular (klædestykke, som bæres over skuldrene og dækker dragten foran og på ryggen). Til gudstjenesten kunne dragten være helt hvid. Lægbrødrenes dragt var derimod gråbrun.

Ordenen stod direkte under paven og cisterciensernes daglige tilværelse kunne rummes i deres valgsprog "bed og arbejde". Man gik i kloster for at frelse sin sjæl og for at hjælpe sin næste til frelse. Ordenen havde syv dagsgudstjenester. Ind imellem var der afsat tid til arbejde, måltider, studier og hvile, og en dag var tidsmæssig således indrettet: "Gudstjeneste 3 1/2 time, salmelære 1/2 time, læsning 4 timer, arbejde 6 1/2 time, måltider 1 time og søvn 8 1/2 time.

Cistercienserordenen blev indført til Danmark af erkebiskop Eskil af Lund. Ordenen udbredtes over hele Europa og havde i sin storhedstid i alt ca. 2.000 klostre, heraf 13 i Danmark og var således den betydeligste af klosterordenene.

TVIS KLOSTER.

Klosteret blev grundlagt i 1162, af den fra folkesagnene så kendte Prins Buris Henriksen, som skænkede sin gård "Tvisel" til abbed Peder fra Herrevad kloster i Skåne, som hørte til cistercienserordenen. Til klosterets underhold skænkede Prins Buris endvidere Skjern birk, Felling birk, Hjerm birk og Hvistorp birk, og ved reformationen bestod klosterets jordegods af ca. 200 bøndergårde i alt.

Paven og munkene kaldte klosteret "Tuta Vallis", det havde lighed med det danske navn Tvis eller Tvisel, og dels fordi det var bygget i en dal, omgivet af mange høje sandbakker (Tuta Vallis = Den sikre dal).

Klosteret blev placeret på en lille ø, som blev dannet af storåens og lilleåens tilløb. Her var der en beskyttet og herlig plet til et munkekloster. Cistercienserne krævede af det område, hvor klosteret skulle placeres, at det var jomfrueligt land og aldrig havde været beboet før. Placeringen var ligeledes valgt ud fra den strategiske beliggenhed ved åerne, hvilket gav nogle meget naturlige transportveje. På øen var der ligeledes en kilde med rislende frisk vand, og åerne var fiskerige, så munkene havde let adgang til at fange fisk til husholdningen.

De indtægter, som munkene havde fra jordegodset, blev dels sendt til moderklosteret, og dels til paven i Rom, ligesom en del af indtægterne blev anvendt til socialt hjælpearbejde, og på det videnskabelige og undervisningsmæssige område. Cistercienserne var også dygtige læger og der var ved de fleste af ordenens klostre et hospital og man har ved udgravninger bl.a. ved Øm kloster konstateret at munkene har foretaget trepaneringer, opereret for mellemørebetændelse m.v.

Ligeledes var klostrene kulturcentre, og utallige er de bøger, som munkene møjsommeligt har prentet i hånden.

Munkene i Tvis kloster var også dygtige klokkestøbere og endnu den dag i dag kan man finde klokker i 2 af egnens kirker, nemlig i Hjerm og Vejrum, som er støbt i Tvis klostres støberi. I nærheden af klosteret har man også fundet spor efter et teglværk.

Munkene i Tvis var altså fromme og dygtige landmænd og håndværkere, men efterhånden som klosterets velstand øgedes blev munkene som lærde mænd og de stillede deres lediggang under bønnernes værn. Dette skabte naturligvis stor bitterhed hos bønderne, som efterhånden nægtede at betale de store afgifter til klosteret. Til sidst forfaldt klosteret, da det ikke kunne trives på denne måde.

Tvis kloster har sikkert været en fire fløjet bygning, hvor den nordre fløj har været klosterets kirke, den vestre fløj har så været indrettet som spisesal og beboelse, den sydlige som køkken og forråd og den østre fløj har formodentlig været indrettet som bibliotek møderum og beboelse. Dette kan imidlertid kun en udgravning bekræfte

REFORMATIONEN.

I årene forud for reformationen fik klosteret stadig større vanskeligheder med at få dækket de stadig større udgifter. Grunden dertil var nok den, at munkevæsenets anseelse var i tilbagegang, så klosteret blev plukket fra flere sider. Munkene forsøgte at standse forfaldet, men uden nytte, for paven var grisk på at presse penge ud af klosteret, og biskopperne og kongerne gjorde også deres for at plukke det.

Ved reformationen i 1536 overtog kongen Tvis kloster, og herved overtog kronen også forpligtelser, som før havde påhvilet klosteret såsom fattigpleje og sygepleje, men dette blev ikke gjort nær så godt som i munkenes tid.

Året efter reformationens indførelse forlænte kongen Tvis kloster til den sidste katolske biskop i Ribe, Oluf Munk.

Oluf Munk købte i 1547 klosteret af kongen og omdannede det til et gods, med den klausul, at de munke, der boede i klosteret skulle få lov til at blive til de døde. Familien Munk ejede det så indtil 1614 hvor det kommer i Mogens Ulfeldts eje. Derefter ejes det af flere fra Danmarks historiens kendte familier, heriblandt kan nævnes: Corfitz Ulfeldt, fam. Rantzau, fam. Trolle, Fam. Bille.

I år 1691 kommer klosteret i Gabriel Grubbes eje. På dette tidspunkt er klosteret så forfaldent, at Gabriel Grubbe i 1698 ansøger kongen at måtte rive kirken ned. Kongen giver sin tilladelse, med den klausul, at Grubbe skulle oprette en ny kirke. Grubbe indrettede derfor en del af klosterets vestfløj (spisesalen) til kirke.

Denne del af klosteret fungerede som sognekirke i Tvis indtil 1884, hvor der blev bygget en ny kirke midt i sognet.

I 1889 beslutter sognet at rive den gamle kirke ned, og dermed den sidste rest af klosteret. Man sendte fra sognet en ansøgning om tilladelse til nedrivningen, men afventede ikke svaret før man påbegyndte nedrivningen. Da svaret indløb (det var et nej) var kirken jævnet fra jordens overflade.

I 1921-23 foretog nationalmusset en udgravning af klosterets østfløj men desværre findes der ingen optegnelser fra denne.

Holstebro, den 9. maj 1978

Anders Andersen

Oplysninger om Tvis Kloster stammer fra følgende bøger:

1. Danske Atlas 1769
2. Trap
3. Hardsyssels Årbog 1915
4. Danske samlinger
5. Dansk Biografisk Leksikon
6. J.B. Daugaard

Kronologi:

529	Benedict af Nursia grundlægger klosteret Monte Cassino i Italien. Monte Cassino er Vesteuropas første katolske klosteranlæg.
1098	Det første cistercienserkloster stiftes i Cîteaux i Østfrankrig
1144	Det første danske cistercienserkloster stiftes i Herrevad i Skåne
1163	Munke fra Herrevad sendes til Tvis under abbed Peder for at oprette et kloster
1536	Reformationsåret
1547	Klosteret købes af biskop Oluf Munk. De sidste munke må blive der til deres død. Klosteret omdannes til herregård.
1696	Klosterets gamle kirke nedbrudt og en ny opført i vestfløjen
1884-89	Tvis fik en ny kirke. De sidste rester af klosteret nedrives.
1921-23	Østfløjen udgraves
1935	Rejst en mindesten over klosteret af sognefolk (på alterets plads)
1978	Gravmonumenter fra kirkegården restaureres. Udgravninger påbegyndes.

Holstebro kommunes Ungdomscenter